17/10/2019

Σύνταγμα 1864: “Ο λαός φορέας της κρατικής εξουσίας”

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

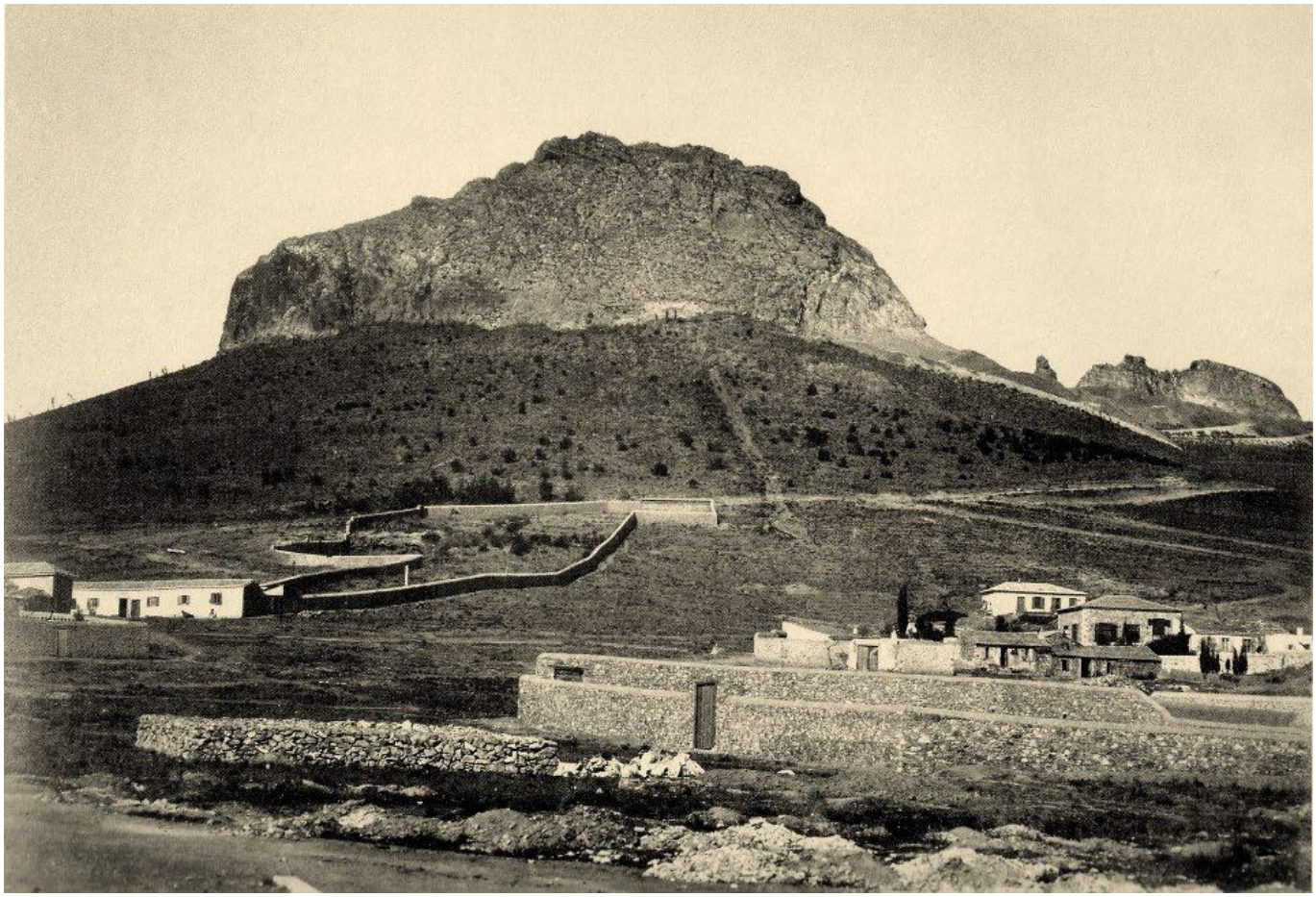

Στις 17 Οκτωβρίου 1864 ψηφίστηκε το Σύνταγμα της Ελλάδος του 1864 που καθιερώνει το πολίτευμα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας

Τον Οκτώβριο του 1862, πολίτες και στρατός της Αθήνας εξεγέρθηκαν και προκάλεσαν την έκπτωση του ιδίου και της δυναστείας των Wittelsbach. Η επανάσταση αυτή σηματοδότησε την κατάλυση της συνταγματικής μοναρχίας και τη μετάβαση στο πολίτευμα της βασιλευομένης δημοκρατίας με μονάρχη, πλέον, τον Δανό πρίγκιπα Γεώργιο – Χριστιανό – Γουλιέλμο της δυναστείας Schleswig – Holstein –Sønderburg – Glücksburg, ο οποίος ορκίσθηκε τον Οκτώβριο του 1863 ως Γεώργιος Α΄ «Βασιλεύς των Ελλήνων». Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου (Οκτώβριος 1862 – Οκτώβριος 1863), της μεσοβασιλείας όπως έγινε γνωστή, το σύστημα διακυβέρνησης που ίσχυσε ήταν το σύστημα της κυβερνώσας Βουλής, το οποίο λειτούργησε για πρώτη και τελευταία φορά στη συνταγματική

μας ιστορία.

Το Σύνταγμα του 1864, προϊόν της «Β΄ εν Αθήναις Εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως» που ακολούθησε τη λαϊκή εξέγερση, περιλάμβανε 110 άρθρα, ήταν επηρεασμένο από τα συντάγματα του Βελγίου (1831) και της Δανίας (1849) και έμελλε να ισχύσει (με τις αναθεωρήσεις του 1911 και του 1952) για περισσότερα από εκατό χρόνια. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του νέου καταστατικού χάρτη της χώρας ήταν ότι επανέφερε την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας του Συντάγματος της Τροιζήνας του 1827 και διείπετο από τη δημοκρατική και όχι τη μοναρχική αρχή, δηλαδή αναγνωριζόταν πλέον το έθνος, ο ελληνικός λαός, και όχι ο μονάρχης, ως πηγή και φορέας της κρατικής εξουσίας. Ακόμη, καθιέρωσε, μεταξύ άλλων, την αρχή της άμεσης, καθολικής και μυστικής ψηφοφορίας η οποία θα διεξήγετο και θα διενεργείτο ταυτοχρόνως σε όλη την επικράτεια, το σύστημα της μιας (μονήρους) Βουλής τετραετούς θητείας, τα δικαιώματα του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, ενώ κατήργησε τη Γερουσία. Παραλλήλως, υιοθέτησε αρκετές από τις διατάξεις του Συντάγματος του 1844, προέβλεψε, όμως, επιπλέον, τη δυνατότητα σύστασης από τη Βουλή «εξεταστικών των πραγμάτων επιτροπών». Επίσης, ο βασιλιάς διατήρησε το δικαίωμα να συγκαλεί τακτικώς και εκτάκτως τη Βουλή όπως και να τη διαλύει κατά την κρίση του, αλλά το περί διαλύσεως Διάταγμα έπρεπε να είναι προσυπογεγραμμένο από το Υπουργικό Συμβούλιο. Τέλος, παρά το γεγονός ότι η πρόταση για υποχρέωση του στέμματος «όπως λαμβάνη τους υπουργούς εκ των Βουλών» απορρίφθηκε κατά πλειοψηφία, η κατοχύρωση του δημοκρατικού χαρακτήρα του νέου πολιτεύματος, πέραν της καθιέρωσης για πρώτη φορά των δικαιωμάτων που ήδη αναφέρθηκαν, δεν άργησε να εκδηλωθεί με τον πλέον πανηγυρικό τρόπο.

Συγκεκριμένως, με τον λόγο του Θρόνου στις 11 Αυγούστου 1875, και χάρη στο πολιτικό κύρος του Χαρίλαου Τρικούπη, καθιερώθηκε ατύπως η Αρχή της Δεδηλωμένης, η οποία, μεταβάλλοντας τη σχέση στέμματος και λαϊκής αντιπροσωπείας και προσδίδοντας άλλη ουσία στο όλο σύστημα της οργάνωσης των εξουσιών, νομιμοποίησε ουσιαστικώς την εισαγωγή του κοινοβουλευτικού συστήματος στη χώρα. Βάσει της αρχής της «δεδηλωμένης» ο βασιλιάς είχε υποχρέωση να διορίζει την Κυβέρνηση λαμβάνοντας υπόψη του τη θέληση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, όπως όριζαν η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και το πνεύμα του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Η διάταξη, επομένως, του Συντάγματος κατά την οποία «ο Βασιλεύς διορίζει και παύει τους Υπουργούς αυτού» τέθηκε σε περιορισμό, καθώς η κυβέρνηση όφειλε να λαμβάνει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή.